

La política agrícola comunitària i l'agricultura catalana

Alexandre Checchi i Lang (*)

Voldria agrair la gentilesa de l'Institut d'Economia Regional de la Universitat de Barcelona, de la Secció d'Economia de la Societat Catalana d'Estudis Jurídics, Econòmics i Socials de l'Institut d'Estudis Catalans, i del Centre Regional de Productivitat i d'Estudis Econòmics de la Universitat de Montpeller, la seva invitació a presentar davant de vostès una reflexió general sota el tema de política agrícola comunitària i Catalunya.

Tenim normalment una visió industrial i urbana de Catalunya. La realitat, però, ens indica clarament que una part important de la societat catalana i del territori està fortament arrelada en el fet rural i en l'activitat agrària.

Això queda reflectit clarament en determinats elements estadístics macroeconòmics, que relacionen el sector agrari amb l'activitat econòmica general i què indiquen la necessitat de fer una profunda reflexió sobre els instruments de política econòmica que s'utilitzen a Catalunya per redreçar l'economia del nostre país.

Catalunya disposa d'una agricultura altament productiva, amb una productivitat per home ocupat notablement superior a la resta de l'Estat i, també, el fet que l'agricultura catalana utilitza sistemes productius altament intensius en tecnologia i en factors productius que provenen de l'exterior de l'explotació agrària. Això ens fa veure que les explotacions agràries de qualsevol comarca de Catalunya poden ser una font de riquesa per als sectors que les produeixen, de tota mena de sectors productius.

Una comarca amb una agricultura que funcioni positivament disposa d'un cert potencial de mercat que és important per a figurar l'existència també d'altres activitats econòmiques.

La manca d'estadístiques econòmiques suficientment desagregades planteja certes dificultats per demostrar aquest argument. Però, cal recordar que mentre Catalunya obté un 3% del producte interior brut del seu sector agrari, aquest percentatge es transforma en el cas de la província de Lleida en un 20%, a Tarragona en un 9%, i a Girona en un 7%.

(*) Director general de promoció i desenvolupament del Departament d'Agricultura, Ramaderia i Pesca de la Generalitat de Catalunya.

Els estudis disponibles sobre les taules input-output comarcals indiquen que aquests percentatges poden ser notablement més elevats en determinades comarques, superant molt sovint el 10% de la renda comarcal.

En principi el que en un país mediterrani l'agricultura sigui una base important de l'activitat econòmica no hauria de sorprendre. Efectivament, Catalunya com a país mediterrani presenta una característica imbricació entre l'activitat agrària i la resta de l'economia. Dit en termes econòmics el multiplicador de despeses de l'agricultura catalana és un factor important a tenir en compte en el desenvolupament d'altres activitats.

Només a títol de comparació cal recordar que en termes mitjans el percentatge de despesa externa de les explotacions agràries en relació amb la seva producció final supera el 60%. Mentre que a d'altres regions de l'Estat espanyol, per exemple Andalusia, aquest percentatge no arriba al 30%.

El que en tot cas sí que sorprèn en el ventall de produccions agràries és la particular combinació de produccions que es manifesten al nostre país.

Així, d'una banda, a Catalunya es produeix un ampli ventall de produccions, pràcticament totes les produccions fonamentals que es poden trobar en els països de l'Europa continental i, també, en els països mediterranis.

En segon lloc, malgrat la imatge mediterrània del nostre país, cal recordar que més del 60% de la producció final agrària catalana té el seu origen en produccions d'origen animal. Aquesta característica en l'estructura de les produccions agràries catalanes es manifesta evidentment de formes i mètodes diferents en cada una de les comarques del nostre país, en funció, com és obvi i natural de la influència de l'entorn, del clima, de la geografia, i perquè no, de la pròpia història local.

El fet és que a Catalunya el sector agrari es pot estudiar com un conjunt d'agricultures o sistemes agrícoles diferenciats, i es pot parlar de tres sistemes bàsics agraris: el sistema agrícola mediterrani, el sistema farratger-ramader i el sistema cerealístic.

El sistema agrícola mediterrani que afectaria essencialment el litoral català, des del Maresme fins al Delta de l'Ebre, i les comarques interiors del sud del país.

El sistema cerealístic que afectaria la regió central de Catalunya ancorada en la depressió central, i comarques adjacents.

El sistema farratger-ramader que afectaria la mitat nord de Catalunya, incluint-hi un conjunt de comarques caracteritzades generalment per un clima més humit i un augment del pes de la ramaderia lligada a la terra.

Sense pretendre que aquesta classificació tingui una validesa universal sí que la podem utilitzar per classificar les dades disponibles de producció agrària d'ocupació de treball i d'ocupació de terra, per entendre o per aproximar-nos a l'enteniment de la nostra estructura.

El sistema mediterrani desenvolupa essencialment dues menes de conreus, els llenyosos i els d'horta. És la part més important de la superfície conreada i ocupa prop del 43% de la població activa; així reflecteix una mena de conreu relativament més intensiu en treball (sobretot els conreus hortícoles). Malgrat això, a les comarques incloses en aquest sistema es produeix prop del 28% de la producció ramadera, fet que reforma el concepte d'orientació agrícola-ramadera que hem definit més amunt. Aquest és un sistema caracteritzat per explotacions petites.

El sistema cerealístic manifesta una intensitat menor de treball i una complementarietat més gran amb la producció ramadera; dins d'aquest grup és important distingir les comarques amb predomini de cereals, i les altres. Aquest grup mostra una intensitat de treball molt baixa, car ocupa un 15% de la superfície i

només un 8 % de la població activa. De totes maneres, la producció total només arriba a un 12 % de la total. El pes de la ramaderia és, fins i tot, més gran que no la producció agrícola. El tipus d'explotació és més aviat mitjà i supera les explotacions en un 50 % les 10 ha. L'altre grup de comarques és aquell on es combinen amb més intensitat els cereals amb els conreus llenyosos i la superfície amb herba. Aquí la intensitat de treball augmenta i la proporció de producció agrícola és considerable, cosa que indica un nivell de productivitat notablement superior.

El sistema farratger-ramader s'ha de dividir necessàriament en els dos grups tradicionals de ramaderia lligada a la terra i ramaderia no lligada a la terra (cal recordar el valor orientatiu d'aquestes classificacions en una realitat variada i complexa).

El grup de ramaderia extensiva aporta a la producció agrària catalana un 11 % i un 15 % de la producció ramadera. El grup de ramaderia intensiva, aporta en canvi un 22 % a la producció total i un 27 % a la ramadera.

Com a reflexió d'aquest tipus de raonament caldria, doncs, posar en evidència que el grau de mediterraneïtat de la nostra producció és aparentment baix. No solament com a participació en la producció final total, sinó també en la forma específica i particular en què les produccions mediterrànies es combinen amb les produccions de tipus ramader a nivell de les explotacions, quan s'analitzen les dades a un nivell desagregat, inferior al nivell de la província.

No obstant això, cal recordar que en efecte existeixen determinades comarques, sobretot a la província de Tarragona, que es podrien caracteritzar com a comarques agràries mediterrànies típiques, i que basen la seva producció en productes com els fruits secs, la vinya o l'oli d'oliva, sense oblidar tanmateix que sempre existeix una presència de producció ramadera com a activitat complementària fonamental en la seva aportació a la renda agrària de les explotacions i de les empreses agràries.

És, doncs, una reflexió important constatar que en un país mediterrani com el nostre el tipus d'agricultura que ha anat evolucionant i s'ha anat constituint com a resposta als problemes econòmics dels productors agraris, ha donat com a resultat una agricultura que no és una agricultura típicament mediterrània per la seva particular habilitat de combinar, a nivell de les explotacions, la producció vegetal i la producció ramadera.

Tot l'anterior és una part important del raonament que es pugui fer en relació a quins són els problemes que poden plantejar-se per a Catalunya i la seva agricultura com a conseqüència de la propera integració d'Espanya a la Comunitat Econòmica Europea.

És evident que l'estructura de la producció d'una regió, la forma en què combina els inputs i productes de les seves explotacions no és un element indiferent o neutral per conèixer el tipus d'efectes que l'aplicació d'una nova política agrícola pot produir en les rendes dels seus productors i en els interessos dels seus consumidors.

Com a resultat provisional de les anàlisis disponibles en aquest tema, caldria avançar una petita conclusió, i és que una gran part de la producció agrària catalana, notablement aquella d'origen ramader, es trobarà amb dificultats importants per adaptar-se a la nova situació creada per la segona ampliació de la C.E.E.

Si podem classificar els efectes d'una adhesió en dos grans grups, l'efecte de competència i l'efecte de mercat, i aquests conceptes són ja habituals en la literatura econòmica de l'adhesió, però només per recordar-los: l'efecte de competència es deriva d'un augment de l'oferta externa en un mercat local que produeix una tendència dels preus a la baixa i, per tant, un augment del grau de competitivitat en el mercat local, mentre que l'efecte de mercat o efecte d'exportacions es deriva del fet

que l'ampliació del mercat derivada de l'adhesió pot significar noves i millors oportunitats a l'exportació.

Doncs bè, amb aquests conceptes prop d'un 61 % de la producció final agrària catalana es veuria sota l'impacte d'un efecte competitiu i només una petita part, prop d'un 12 %, es veuria clarament afectada positivament per l'efecte de mercat o efecte d'exportació.

Des d'aquest punt de vista cal dir que l'estructura catalana de la producció es posa dintre del conjunt de Comunitats Autònomes espanyoles a un dels nivells més baixos d'incentius per als agricultors, produïts com a conseqüència de l'adhesió, o, dit d'una altra manera, que les anàlisis econòmiques fetes fins al moment assenyalen amb una claredat molt gran que dels agricultors espanyols els catalans són els que tenen o semblen tenir menys incentius a l'augment de la producció com a conseqüència de l'aplicació a Espanya de la política agrícola comunitària, tal i com es coneix avui.

Malgrat l'anterior, no cal insistir en el fet que determinades comarques catalanes, degut al tipus de producció i al tipus d'orientació comercial que tenen, poden beneficiar-se clarament de l'ampliació del Mercat Comú, sempre i quan la negociació que està a punt d'acabar plantegi per a aquests agricultors uns camins viables perquè les seves produccions puguin arribar comercialment als consumidors europeus sense assumir durant massa temps encara l'aplicació de mesures restrictives als calendaris i als preus en què aquests productes es traslladen als mercats de destí.

Des d'aquest punt de vista cal reconèixer que l'aplicació als productes fruiters en una transició específica, diferent de l'habitual, i, d'altra banda, l'aplicació d'una obertura de mercat sistemàtica en els productes de tipus ramader o d'origen animal, sinó la liberalització total del comerç d'aquests productes pot plantejar per al sector agrari català problemes de desequilibri important en els beneficis i costos que l'adhesió d'Espanya a la Comunitat pot comportar per al nostre país.

Això és una reflexió final de la qual us vull fer participants, perquè és un lloc comú entre els experts de la política agrícola comunitària que la PAC s'està orientant cap un reequilibri dels beneficis que comporta per als productors, intentant compensar les distorsions històriques que existien i que beneficiaven essencialment els productors del nord d'Europa. Prova d'això és un continuat augment de la despesa del Fons Europeu de Garantia i Orientació Agrària cap a productes de tipus mediterrani, l'aparició de proposicions de programes integrats mediterranis, tendents a ser element compensatori dels problemes que determinades regions mediterrànies dels països de la Comunitat podrien experimentar com a conseqüència de l'adhesió d'Espanya a la Comunitat.

Tanmateix, a Catalunya no ens podem confondre, perquè si bé és cert que existeix una tendència al reequilibri en el suport i la protecció de la producció mediterrània, això per a nosaltres no significa necessàriament un benefici clar, perquè com he indicat abans el pes de la producció animal a casa nostra és molt important.

És per això que en els propers anys el sector agrari de Catalunya, el sector, doncs, d'un país clarament mediterrani, haurà d'analitzar amb molta atenció com la seva particular estructura de la producció pot incidir en el fet que una adhesió aparentment beneficiosa per als nostres productors, una aplicació d'una bona política agrícola comunitària que mira aparentment amb bons ulls la producció mediterrània, pot no concretar-se en beneficis específics i concrets per als nostres productors sinó més aviat en problemes i costos no esperats.

No voldria acabar la meva intervenció, de totes maneres, amb una visió totalment negativa de l'adhesió en relació al nostre sector agrari. És evident que a Catalunya el

sector agrari té uns actius importants que cal potenciar. Em refereixo concretament a la important presència d'un mercat de consumidors, que significa un element de consolidació important, per allò que es defineix com a agricultura comercial, donats els avantatges evidents que ofereix en termes de proximitat i en termes d'identitat entre els elements culturals dels consumidors i les produccions locals.

Sense oblidar que una part important del nostre país es troba en zones que podríem definir com deprimides o com necessitades de mitjans de desenvolupament i que aquestes sí que coincideixen clarament amb aquelles comarques en les que la predominància de les produccions típicament mediterrànies és una característica fonamental.

La política agrícola comunitària i la seva aplicació al sector agrari a Catalunya haurà de considerar de manera important els elements que els hi acabo d'exposar.

Bibliografia

Checchi i Lang, A. dins de "L'economia de Catalunya d'avui i de demà", editada pel Banco de Bilbao, 1983, "El sector agrari a Catalunya, un intent de síntesi a la llum de la recerca més recent". Pàgs. 149-190.

Checchi i Lang, A. "El producte agrari a Catalunya". Reflexions entorn a la demanda i la producció agrària (1964-1979), editat pel Servei d'Estudis de Banca Catalana, 1984. Pàgs. 1-143.

Checchi i Lang, A. dins de "Catalunya i la Comunitat Econòmica Europea", "El llibre blanc sobre la repercussió a Catalunya de l'adhesió d'Espanya a la Comunitat Econòmica Europea", publicat per l'Institut d'Investigacions Econòmiques de la Generalitat de Catalunya. Pàgs. 219-267. Barcelona, 1982.

Barceló, V. "Costo social y efectos redistributivos de la protección económica a la agricultura". A la Nueva Agricultura, Papeles de Economía, núm. 16, 1983, Obra Social de la Confederación Española de Cajas de Ahorro.

Fundació Centre d'Estudis de Planificació. "L'agricultura catalana. Un estudi econòmic". Fundació Jaume Bofill, Banca Catalana, 1980.